

17. 2. 2015

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Zpráva o vztazích - konečně efektivní nástroj kontroly?

Povinnost ovládané obchodní společnosti vypracovávat a zveřejňovat zprávu o vztazích mezi ní a osobami, s nimiž je propojena, zavedla do tehdejšího Obchodního zákoníku[1] tzv. velká novela[2] s účinností od 1. ledna 2001. Zdálo by se, že teorie i praxe tak už měly dostatek času plně proniknout do podstaty a logiky tohoto institutu. Přesto se lze setkat s protichůdnými názory na otázky jak čistě praktické, tak otázky sice teoretické, ale s významnými praktickými důsledky.

Cílem článku je analyzovat účel a podstatu zprávy o vztazích, a tím napomoci k případnému řešení nejasností, jež vyplývají z nedokonalého znění některých ustanovení obsažených v zákoně o obchodních korporacích (dále jen „ZOK“)[3]. Zároveň se pokusíme upozornit na význam zprávy o vztazích pro její adresáty a dále na související nutnost jejího komplexního zpracování. Povinnost jejího vypracování totiž nově stíhá každou ovládanou společnost. Přitom je samozřejmě povinností statutárního orgánu vypracovat ji přesně v souladu s právní úpravou, která kromě určitých zpřesnění přinesla i řadu nejasností a výkladových problémů.

Zpráva o vztazích podle obchodního zákoníku

Ustanovení týkající se obsahu zprávy o vztazích přejal ZOK s určitými odchylkami z obchodního zákoníku, který zprávu upravoval v ust. § 66a odst. 9. Podle něj bylo třeba uvést, *jaké smlouvy byly uzavřeny v posledním účetním období mezi propojenými osobami, jiné právní úkony, které byly učiněny v zájmu těchto osob, a všechna ostatní opatření, která byla v zájmu nebo na popud těchto osob přijata nebo uskutečněna ovládanou osobou. Pokud bylo ovládanou osobou poskytnuto plnění, je ve zprávě nutno uvést, jaké bylo poskytnuto protiplatnění, u opatření jejich výhody a nevýhody, a zda z těchto smluv nebo opatření vznikla ovládané osobě újma, zda byla tato újma v účetním období uhrazena, anebo zda byla uzavřena smlouva o této úhradě podle odstavce 8.* Důvodová zpráva k tomuto ustanovení je velmi stručná a nedává příliš nahlédnout do zákonodárcových důvodů, proč povinnost vypracování této zprávy zakotvil. Při hledání účelu zprávy o vztazích nám tak příliš nepomůže a spíše je potřeba interpretovat jej z požadovaných náležitostí, což platí i pro úpravu v ZOK.

Obsah zprávy o vztazích podle § 82 ZOK

Obchodní zákoník vyžadoval vypracování zprávy o vztazích pouze pro taková seskupení propojených osob, jež vznikla bez uzavření ovládací smlouvy. Vzhledem k tomu, že rekonstruovaná úprava opustila dichotomii faktického a smluvního koncernu (mimo jiné i v důsledku kritiky v odborných studiích[4] a zřejmě také proto, že smluvní koncern se v českém prostředí vyskytoval spíše sporadicky[5]),

vztahuje se nová úprava na veškeré ovládané osoby (viz výše).

Rekodifikovaná úprava korporátního práva jako celku vychází z několika inspiračních zdrojů, mezi nimiž je nejvýraznější právo britské, nicméně samotné právo koncernové se nově inspirovalo francouzským vzorem a Rosenblumovým konceptem.[6] Odklání se tak od dříve převažujícího vzoru, německého práva, které zprávu o vztazích zakotvovalo pro akciové společnosti[7]. I francouzské skupiny společností ovšem musejí vypracovávat zprávu o správě skupiny, jejíž obsah je ovšem právní úpravou vymezen poměrně vágně a obecně.[8] Naproti tomu česká úprava si ponechává poměrně přísně vymezený výčet toho, co musí zpráva o vztazích obsahovat.

Tento výčet obsahuje ustanovení § 82 odst. 2 ZOK. Rozdíly proti předchozí úpravě spočívají především v jejím rozšíření a hlubším důrazu na to, aby zpráva podávala komplexnější obraz o postavení ovládané osoby ve struktuře skupiny propojených osob. Zatímco Obchodní zákoník se omezoval na pouhé výčty uskutečněných jednání, je nově například zakotvena povinnost uvést strukturu vztahů mezi ovládanou osobou a jednak osobou ji ovládající a dále jinými osobami, ovládanými stejnou ovládající osobou. Nově se také vyžaduje uvedení způsobu a prostředků ovládnutí a dále úlohy ovládané osoby ve skupině. Filozofii uvedení komplexnější informace o struktuře jako celku a situaci ovládané osoby v ní také odpovídá požadavek posouzení výhod a nevýhod, které plynou ze vztahů mezi propojenými osobami. Zároveň se zachovává požadavek uvedení smluv mezi propojenými osobami a dále posouzení vzniklé újmy a její náhrady. Požadavek na uvedení jednání učiněných na popud nebo v zájmu propojených osob se omezuje na jednání týkající se majetku, který přesahuje 10 procent vlastního kapitálu ovládané osoby, což je naopak zřejmě jediný aspekt, v němž je nová úprava v uvádění údajů benevolentnější.

Účel zprávy o vztazích

Z výše uvedených požadovaných náležitostí zprávy o vztazích můžeme dovodit, že jejím účelem je adekvátně popsat veškerá jednání a úkony ovládané osoby, která jsou ovlivněna specifickými vztahy, jež vyplývají z jejího začlenění do seskupení. Pro tento účel má zpráva podat ucelenou informaci o struktuře dotyčné skupiny, jakož i o postavení konkrétní společnosti v ní. Přes jednu ovládanou osobu se tak poddhaluje struktura subjektů jako celku, vztahy uvnitř struktury, jichž je společnost stranou, a dále významnější jednání, jež společnost v rámci skupiny uskutečnila. Zpráva navíc poskytuje řadu informací o hospodaření společnosti a jejím předpokládaném budoucímu vývoji (například přes informace o náhradě případné újmy).

Adresáti zprávy o vztazích

Při posuzování toho, zda zpráva o vztazích plní svůj účel, musíme zvážit, komu je určena. Následující skupiny osob považujeme za ty, jejichž zájmy jsou dostupností informací ve zprávě o vztazích chráněny.

Zřejmě nejdůležitějším adresátem zprávy o vztazích jsou **společníci ovládané osoby**. Zvláštní postavení pak mají **kvalifikovaní společníci**, kterým náleží právo žádat přezkum zprávy znalcem podle § 85 ZOK.[9] Toto právo je tak přiznáno společníkovi s podílem více než 10 procent na společnosti s ručením omezeným[10] a alespoň 1, 3 nebo 5 procent vlastníkovu akcií akciové společnosti (v závislosti na jejím základním kapitálu).[11] Zatímco u akciové společnosti jako společnosti čistě kapitálové s teoreticky extrémně vysokou akcionářskou disperzí se takové omezení zdá logické, a podle našeho soudu i rozumně nastavené, 10procentní hranice v s.r.o. může být poměrně přísná. Minoritnímu společníkovi, který má na samotný chod korporace minimální vliv, tak může být upíráno právo na informace, respektive právo ověřit si pravdivost poskytnutých informací, čímž se jeho postavení ještě více snižuje. Dále § 88 ZOK stanoví právo navrhnout jmenování znalce pro přezkum zprávy o vztazích jakémukoli společníkovi, avšak pouze za podmínky, že podle zprávy o

vztazích vznikla společnosti újma, která nebude nijak vyrovnána, nebo v případě, že kontrolní orgán společnosti vyjádřil ke zprávě o vztazích výhrady. Navíc v případě, že je v důsledku ovládnutí výrazně zhoršeno postavení jakéhokoliv společníka, může využít postupu podle § 89 a násl. ZOK, jež upravují jakýsi povinný buy-out i pro jiné typy společností než akciové. I proto musí zpráva o vztazích poskytnout přesné a úplné informace o dění ve společnosti.

Neovládající společníky však nemůžeme považovat za jediné adresáty zprávy o vztazích, ostatně kdyby tomu tak bylo, bylo by legitimní očekávat, že pro jednočlenné společnosti zákon zakotví výjimku z povinnosti vypracovávat zprávu a povinnosti ji zveřejňovat. Jakkoli většinový podíl ve společnosti bude nepochybně nejčastějším důvodem ovládnutí, nemůžeme navíc opomenout, že §§ 74 a 75 ZOK neomezují ovládnutí jen na vlastnictví většinového (respektive více než čtyřicetiprocentního) podílu. Obzvláště se zavedením možnosti různých druhů podílů a akcií se zvyšuje flexibilita úpravy vnitřního nastavení společnosti, a může tak nastat situace, že i procentuálně minoritní společník bude v důsledku nastavení společenské smlouvy ovládající osobou. Totéž platí i pro případ existence různých společnických a akcionářských dohod. Navíc i majoritní či jediný společník může mít zájem na ujasnění toho, jak přesně se na společnosti projevuje její členství v koncernové struktuře. Zpráva tedy neslouží pouze ostatním, neovládajícím společníkům, ale může mít smysl i pro ovládající osobu samotnou.

Zpráva o vztazích se obligatorně zakládá do sbírky listin příslušné společnosti, což naznačuje, že další, komu má sloužit, jsou i **osoby stojící mimo společnost**. Zde máme na mysli především její obchodní partnery a věřitele, kteří mohou mít značný zájem vědět, nakolik je jejich dlužník autonomní hospodářskou jednotkou. Bez ohledu na to, zda si věřitel uvědomuje existenci ovládnutí, nebo ne, je nepochybně výrazným signálem o „vážnosti“ konkrétního vztahu ovládnutí fakt, nakolik je v jeho důsledku ovládaná osoba exploatována (či naopak nakolik ze vztahu profituje). Taková informace může být pro rozhodování, zda do smluvních vztahů s ovládanou osobou vstoupit, respektive v nich pokračovat, či zda nějak upravit vlastní rozhodování, značně významná. Ve společnosti s ručením omezeným lze podle obchodního rejstříku určit, kdo jsou společníci příslušné obchodní korporace, včetně jejich podílů – to však nelze klást na roveň informaci, kdo korporaci ovládá, když zákon s určitou výší podílu na hlasovacích právech (která se navíc může lišit od výše podílu na základním kapitálu společnosti) spojuje pouze vyvratitelnou domněnku ovládnutí. Z obchodního rejstříku je zároveň patrný jen přímý společník, tedy první osoba, která je v řetězci ovládnutí nadřazena příslušné společnosti – zpráva o vztazích naopak vyžaduje uvedení ovládající osoby, a to i nepřímou ovládající, tedy osoby, která stojí na pomyslném vrcholu ovládacího řetězce. V akciové společnosti (vyjma jednočlenné) pak publicita vlastníka absentuje zcela. Specifickou skupinou věřitelů a smluvních partnerů ovládané osoby pak jsou její zaměstnanci, pro něž nepochybně také platí, že mají legitimní zájem na informaci o tom, nakolik je společnost samostatným subjektem a nakolik loutkou v rukou subjektu jiného.

V neposlední řadě má obsah zprávy o vztazích význam i pro samotné **členy statutárních orgánů ovládané osoby**, kteří zprávu vypracovávají. Pro koncern totiž ZOK přímo v § 81 stanoví, že orgán řídicí osoby může udělovat orgánům řízené osoby pokyny ohledně obchodního vedení. Uposlechnutí pokynu ovšem nezbavuje členy orgánů řízené osoby povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře, nicméně neodpovídají za škodu společnosti vzniklou, pokud prokáží, že mohli rozumně předpokládat, že byly splněny podmínky § 72 odst. 1 a 2 ZOK, tedy že k újmě řízené osoby došlo v zájmu řídicí osoby nebo koncernu jako celku a že byla nebo bude v rámci koncernu vyrovnána. Řádné vypracování zprávy o vztazích tak může sloužit jako jeden z podkladů pro prokázání toho, že člen statutárního orgánu skutečně učinil úvahu o tom, zda tyto podmínky naplněny jsou, a mohl tedy jejich splnění rozumně předpokládat.

Několik nejasných bodů současné úpravy

Nová úprava přináší nové problémy, stejně jako připomíná některé staré. Dlouhodobě diskutovanou otázkou je například, nakolik má být zpráva o vztazích podrobná. S ohledem na fakt, že zpráva je veřejně přístupná, musí statutární orgán při posuzování hloubky informačních povinností zohledňovat nejen hledisko ochrany informací, které jsou obchodním tajemstvím, ale i údajů, jež sice takovou kvalitu nemají, nicméně není žádoucí je široké veřejnosti a konkurenci prozrazovat. Při řešení těchto otázek je podstatné připomínat si právě účel a adresáty zprávy.

Fakt, že nová úprava akcentuje komplexnější zakotvení ovládané osoby v podnikatelském uskupení pomocí požadavku uvedení struktury vztahů mezi ovládanými osobami, úlohou ovládané osoby a způsobu a prostředků ovládaní, klade vyšší požadavek na schopnost statutárního orgánu posoudit postavení ovládané osoby v širším kontextu. To je navíc ztíženo poněkud matoucím textem ustanovení § 82 odst. 2 písm b) ZOK, neboť to vyžaduje uvedení „úlohy ovládané osoby v něm“, aniž by bylo zřejmé, v čem. Čistě podle struktury „(2) Ve zprávě o vztazích se uvedou:

a) struktura vtažů mezi osobami podle odstavce 1

b) úloha ovládané osoby v něm (...)“

by se zdálo, že se má uvést, jakou úlohu v odstavci 1 hraje ovládaná osoba, což nedává mnoho smyslu. Nicméně i při překlenutí této nedokonalosti výkladem, kdy dojdeme k tomu, že se zřejmě míní podnikatelské uskupení, není zcela zřejmé, co přesně je míněnou úlohou ovládané osoby; můžeme se setkat s názory, že jde čistě o úlohu ekonomickou, zároveň ale toto ustanovení můžeme vnímat jako požadavek na uvedení informace, do jaké míry je ovládaná osoba ovládána a v jaké míře či v jakých oblastech si stále ponechává vyšší míru autonomie. Bezpečným postupem by samozřejmě bylo uvedení obou údajů, což však opět činí vypracování zprávy o vztazích o něco náročnějším.

Dalším ne zcela jasným bodem je požadavek uvedení smluv mezi propojenými osobami, který se na rozdíl od předchozí úpravy již neomezuje na smlouvy za poslední účetní období. S ohledem na to, že zpráva se zpracovává vždy za účetní období, by se snad takový požadavek dal dovodit, na druhou stranu ale přehled jednání ohledně majetku přesahujícího 10 procent základního kapitálu obsahuje požadavek uvedení za poslední účetní období výslovně, zůstává otázkou, zda zákonodárce zamýšlel zveřejnit všechny smlouvy, které v daném účetním období byly účinné, a tedy nějakým způsobem ovlivňovaly situaci společnosti, nebo jen ty v posledním účetním období (příčemž smlouvy uzavřené v předchozích účetních obdobích by měly být patrné ze zpráv o vztazích za příslušná účetní období, tedy by nemělo dojít k tomu, že nebude zveřejněna). S přihlédnutím k obecné filozofii zaznamenání situace ovládané osoby v širším kontextu se přikláníme k závěru, že by zpráva měla zahrnout všechny smlouvy účinné v daném účetním období.

Požadavek uvádět jednání týkající se majetku, který přesahuje 10 procent vlastního kapitálu ovládané osoby, vyvolává otázku, jak přesně rozumět „týkající se majetku, který přesahuje 10 procent vlastního kapitálu ovládané osoby“. Pomiňme fakt, že terminologicky přesnější by bylo hovořit o majetku, jehož hodnota přesahuje 10 procent vlastního kapitálu ovládané osoby. Znamená však toto ustanovení čistě to, že pokud v účetnictví zaznamenaná hodnota transakce přesahuje 10 procent vlastního kapitálu, je třeba ji uvést, nebo je třeba jej chápat širěji? Z takto široké formulace se zdá, že má-li ovládaná osoba ve vlastnictví například nemovitost v hodnotě přesahující 10 procent vlastního kapitálu, musí uvést jakékoli jednání, jež se jí týká, tedy kromě významných jednání, jako je např. její zastavení nebo pronájem, ale i jednání spíše marginální v podobě její drobné údržby a oprav – samozřejmě pokud je činěno v zájmu nebo na popud ovládající osoby. Takový závěr se může zdát poměrně přísný, nicméně si musíme uvědomit, že i jednání, které se takového majetku pouze týká, jej může různými více či méně předvídatelnými způsoby zásadně ovlivnit (například nezdařená oprava, v jejímž důsledku dojde k výraznému poškození věci). Domníváme se, že je proto vhodné tento požadavek interpretovat spíše širěji.

Jak zpráva o vztazích plní svůj účel?

Zpráva o vztazích ve své podobě, jak ji zavedl obchodní zákoník, nebyla považována za zásadně efektivní nástroj. To bylo mimo jiné odůvodňováno tím, že oprávnění společníka požadovat její přezkum se omezovalo na případy, ve kterých se k ní vyjádřil výhrady dozorčí orgán.[12] Možnost přezkumu je však v nové úpravě výrazně vyšší. Zároveň úprava zprávy o vztazích podle ZOK odpovídá liberální koncepci nového korporátního práva – ochrana společníků tak probíhá především na základě jejich informovanosti. Zmiňovaná informační povinnost se přes jinak celkovou liberalizaci korporátního práva naopak zpřísnila. Například minoritní společník nemá prakticky možnost jednání společnosti ovlivnit, má však alespoň mít jasné a přesné informace o tom, v jakých jednáních společnost nejedná čistě podle pravidel byznysu, ale i z pohnutek souvisejících se členstvím ve skupině.

V praxi se můžeme stále setkat se značně formalistickým zpracováním zprávy o vztazích, přičemž se do ní uvedou obecné floskule o nezpůsobení žádné újmy (aniž by přitom statutární orgán provedl nějakou skutečnou úvahu), neuzavřených smlouvách, neuskutečněných jednáních na popud ovládající osoby či o žádných plynoucích výhodách či nevýhodách. S ohledem na veřejnou přístupnost jsou nezdědky pak i údaje o jednotlivých smlouvách nebo jednáních rovněž kusé a nicneříkající. To obzvláště platí pro jednočlenné společnosti, jejichž statutáři skutečně mohou trpět jistým pocitem zbytečnosti při vypracovávání zprávy, která na první pohled nikomu neslouží kvůli chybějící minoritě. Ve skutečnosti má ale zpráva význam i pro další již dříve uvedené subjekty. Rozšíření možnosti zprávu přezkoumat znalcem musíme přivítat, nicméně limity pro využití této možnosti jsou v případě s.r.o. nastaveny stále relativně vysoko, nehledě na to, že mimo společnost stojící osoby s legitimním zájmem zprávu přezkoumat nemají obranu již vůbec žádnou. Stejně tak nemají osoby, které stojí mimo společnost, reálnou možnost vyžadovat, aby zpráva byla úplná a pravdivá. Tento svízel nicméně úpravu sužoval odedávna.

Rekodifikace tak přinesla určité pozitivní změny, které mohou vést k tomu, aby zpráva o vztazích lépe naplňovala cíle, jež jsou jí kladeny. Při pečlivém a poctivém vypracování se může jednat o efektivní nástroj kontroly. Jestliže jsme podle předchozí úpravy zprávu o vztazích označovali za nástroj relativně bezzubý, můžeme konstatovat, že s účinností ZOK jí několik zubů narostlo. Je však potřeba, aby ji členové statutárních orgánů zpracovávali pečlivě a s přihlédnutím ke skutečnému postavení společnosti ve skupině, jakož i k jejím adresátům.

Martin Hrdlík,
Senior advokát

David Flutka,
advokátní koncipient

[KPMG Legal s.r.o. advokátní kancelář](#)

Pobřežní 1a
186 00 Praha 8

Tel.: +420 222 123 111
Fax.: +420 222 123 100
e-mail: mhrdlik@kpmg.cz

-
- [1] Zákon č. [513/1991](#) Sb.
[2] Zákon č. [370/2000](#) Sb.
[3] Zákon č. [90/2012](#) Sb.
[4] Dostupné na [www](#), k dispozici >>> [zde](#).
[5] Jak naznačuje např. Robert Pelikán - dostupné na [www](#), k dispozici >>> [zde](#).
[6] Jak praví důvodová zpráva na str. 28, dostupná na [www](#). k dispozici >>> [zde](#).
[7] § 316 německého Aktiengesetz (BGBI. I p. 1089) FNA 4121-1.
[8] Článek L233-26 francouzského Code de commerce.
[9] Tedy přesněji toto právo má každý společník, není však příliš typické, že tohoto práva bude využívat právě ovládající osoba, tedy obvykle majoritní společník.
[10] § 187 ZOK.
[11] § 365 ZOK.
[12] Viz například PELIKÁN, Robert. Právní subjektivita. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, s. 123.

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [TOP 5 judikátů z korporátního práva za rok 2025](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [SCHEJBAL& PARTNERS stáli u získání jedné z prvních licencí dle MiCA v ČR](#)
- [Proč dnes více než polovina M&A transakcí ve střední Evropě nekončí podpisem](#)
- [Přehnaná, nebo důvodná prevence? Zajištění a utvrzení závazků v praxi](#)
- [Návrh nového zákona o digitální ekonomice](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 30.: Jednání za s.r.o. - zápis jednatelského oprávnění do obchodního rejstříku](#)
- [Prověřování zahraničních investic a kybernetická regulace: řízená služba jako nová transakční proměnná](#)
- [Předběžné opatření a další instituty k ochraně věřitelů při přeměnách](#)